

ПРИНЦИПИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ ТА ЕКОЛОГІЧНОСТІ ВАНТАЖНИХ ПЕРЕВЕЗЕНЬ В УКРАЇНІ

PRINCIPLES OF ENSURING SAFETY AND ENVIRONMENTAL FREIGHT TRANSPORTATION IN UKRAINE

Іванишук А.А., д.ю.н., професор,
директор

Науково-дослідний інститут морського і космічного права

Підберезних І.Є., д.ю.н., професор,
професор кафедри історії факультету політичних наук
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Сердюк Є.В., к.ю.н.,
доцент кафедри галузевого права та загальноправових дисциплін
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

У статті виявлено й узагальнено принципи забезпечення безпеки та екологічності вантажних перевезень в Україні, які розглядаються крізь призму адміністративного права, національного законодавства та міжнародних стандартів. Проаналізовано поняття «безпека» як базову категорію, що визначає стан відсутності загроз для людини, об'єктів і довкілля, а також поняття «екологічність», яке трактується як прагнення зберігати природну гармонію та уникати дій, що можуть зашкодити людині чи навколишньому середовищу. Доведено, що ці категорії є ключовими орієнтирами для сучасної транспортної політики та правового регулювання. Розкрито місце принципів права як фундаментальних орієнтирів нормотворчості й правозастосування, які забезпечують передбачуваність і стабільність правового поля. Особливу увагу приділено загальним, міжгалузевим і галузевим принципам, що визначають спрямованість розвитку правової системи, а також ролі адміністративного права в забезпеченні балансу між публічними інтересами та правами особи. Проаналізовано принципи належного врядування, серед яких – відкритість, прозорість, участь, підзвітність та ефективність, що формують стандарти сучасного публічного адміністрування у транспортній сфері. Висвітлено специфіку правового регулювання перевезень небезпечних вантажів, що базується на численних міжнародних конвенціях, рекомендаціях ООН і європейських директивах. Установлено, що розвиток системи перевезень потребує постійного вдосконалення правових норм, технічних процедур і механізмів контролю для мінімізації ризиків. Окрема увага приділяється екологічним аспектам морських перевезень і забезпеченню належного рівня захисту морського простору від забруднення відповідно до міжнародних угод і національних приписів. Систематизовано законодавчі акти України, що визначають принципи безпеки й екологічності перевезень. Висвітлено їх ключові положення щодо обов'язків перевізників, органів контролю та механізмів ліцензування і сертифікації. Практичний аспект теми проілюстровано прикладом судового рішення, де виявлено порушення вимог до перевезення небезпечного вантажу без чинних документів, що підтвердило порушення принципів безпеки, екологічності, законності та юридичної визначеності.

Ключові слова: адміністративне право, безпека, вантажні перевезення, довкілля, екологічність, законність, інноваційність, міжнародні стандарти, належне врядування, публічне адміністрування, правове регулювання, прозорість, транспорт, юридична визначеність, участь, ефективність.

The article identifies and generalizes the principles of ensuring the safety and environmental sustainability of freight transport in Ukraine, considered through the lens of administrative law, national legislation, and international standards. The concept of «safety» is analyzed as a fundamental category that determines the state of absence of threats to humans, objects, and the environment, as well as the concept of «environmental sustainability», which is interpreted as the aspiration to preserve natural harmony and avoid actions that may harm people or the environment. It is proven that these categories are key guidelines for modern transport policy and legal regulation. The role of legal principles as fundamental benchmarks of lawmaking and law enforcement, which ensure predictability and stability of the legal framework, is revealed. Particular attention is paid to general, intersectoral, and sectoral principles that determine the development of the legal system, as well as to the role of administrative law in ensuring the balance between public interests and individual rights. The principles of good governance are analyzed, including openness, transparency, participation, accountability, and efficiency, which form the standards of modern public administration in the transport sector. The specifics of legal regulation of the transport of dangerous goods, based on numerous international conventions, UN recommendations, and European directives, are highlighted. It is established that the development of the transport system requires constant improvement of legal norms, technical procedures, and control mechanisms to minimize risks. Particular attention is given to the environmental aspects of maritime transport and ensuring an adequate level of protection of the marine environment from pollution in accordance with international agreements and national regulations. Legislative acts of Ukraine that define the principles of safety and environmental sustainability of transport are systematized. Their key provisions regarding the responsibilities of carriers, supervisory authorities, and mechanisms of licensing and certification are outlined. The practical aspect of the topic is illustrated by a court decision, where violations of the requirements for transporting dangerous goods without valid documents were found, which confirmed the violation of the principles of safety, environmental sustainability, legality, and legal certainty.

Key words: accountability, administrative law, environmental sustainability, efficiency, freight transport, good governance, innovation, international standards, lawfulness, legal certainty, openness, public administration, regulation, safety, transport, transparency.

Вступ. Поняття безпеки в сучасному правовому та суспільному дискурсі розглядається як фундаментальна категорія, що відображає стан відсутності загроз для людини, об'єктів і довкілля. У сфері вантажних перевезень вона набуває особливої значущості, оскільки пов'язана з мінімізацією ризиків аварій та створенням умов для збереження життя і здоров'я населення. Водночас безпека охоплює не лише технічні та організаційні аспекти, а й комплекс правових механізмів, які забезпечують контроль, відпо-

відальність і передбачуваність. Це робить її невід'ємною складовою державної політики у транспортній сфері.

Не менш важливою категорією є екологічність, яка в контексті вантажних перевезень означає обов'язок суб'єктів господарювання враховувати вплив на довкілля та мінімізувати потенційні ризики забруднення. Вона відбиває прагнення до гармонійного співіснування економічної діяльності та природного середовища. Забезпечення екологічності передбачає впровадження стандартів марку-

вання, пакування, використання технічно справного транспорту та дотримання екологічних норм.

Правові принципи, які визначають порядок здійснення перевезень, виконують роль основоположних орієнтирів у процесі нормотворчості та правозастосування. Вони спрямовують розвиток законодавства, формують стандарти діяльності суб'єктів транспорту та встановлюють межі дискреції органів публічного адміністрування. Загальні, міжгалузеві та галузеві принципи права створюють багаторівневу систему, яка забезпечує стабільність і водночас гнучкість у правовому регулюванні. У сфері вантажних перевезень особливого значення набувають принципи законності, юридичної визначеності, належного врядування, безпеки та екологічності.

Сучасна транспортна політика України формується під впливом міжнародних стандартів і зобов'язань. Рекомендації ООН, міжнародні конвенції та європейські директиви визначають ключові орієнтири у сфері перевезення небезпечних вантажів. Вони забезпечують уніфікацію процедур, узгодженість технічних вимог та мінімізацію ризиків для довкілля і населення. Важливим завданням стає гармонізація національного законодавства з міжнародними нормами, що дозволяє інтегрувати українську транспортну систему у світовий простір.

Незважаючи на нормативне закріплення принципів безпеки та екологічності, судова практика засвідчує випадки їх порушення. Використання транспортних засобів без чинних документів, ігнорування вимог технічного огляду та перевезення небезпечних вантажів без сертифікатів створюють реальні загрози. Такі порушення підіривають довіру до системи публічного адміністрування, загрожують життю і здоров'ю людей, а також можуть призвести до значних екологічних збитків. Це свідчить про потребу посилення контролю, підвищення відповідальності перевізників і вдосконалення механізмів правозастосування.

Принципи безпеки та екологічності вантажних перевезень набувають стратегічного значення в умовах глобалізації, воєнних загроз та інтеграційних процесів України з Європейським Союзом. Вони є основою забезпечення транспортної стійкості, захисту довкілля та реалізації публічного інтересу. Їхнє дотримання формує довіру до державної політики у сфері транспорту та зміцнює міжнародний імідж України як держави, що дотримується високих стандартів безпеки й екології. Це визначає потребу комплексного дослідження та практичного впровадження зазначених принципів як запоруки сталого розвитку транспортної системи й суспільства загалом.

Огляд останніх досліджень. До окремих питань аналізованої проблематики звертали свою увагу такі вчені: О. Балобанов, В. Галунько, А. Гагарін, В. Допілка, Ю. Легеза, Р. Лідовець, І. Лісакевич-Крутник, С. Павлюк, О. Петришин, Р. Сірко, С. Семенов, А. Волкова, Р. Шишка та інші. Проте зазначені вчені проблему правових відносин вантажних перевезень в Україні безпосередньо не аналізували, зосереджуючи свої наукові пошуки на більш загальних, спеціальних чи суміжних соціально-правових, безпекових та економічних питаннях у цій сфері адміністративно-правового регулювання.

Мета статті полягає в тому, щоб на основі теорії права, адміністративно-правових наук, цивільного права, наукових доктрин і чинного законодавства виявити й узагальнити принципи забезпечення безпеки та екологічності вантажних перевезень в Україні.

Виклад основних положень. Поняття «безпека» згідно із тлумачним словником української мови визначається як стан, за якого відсутні загрози для особи, об'єкта чи явища, тобто коли умови існування чи функціонування не супроводжуються небезпекою. Воно має універсальний характер і використовується в різних сферах життєдіяльності, будучи базовою категорією для формування уявлення про захищеність, стабільність й гарантії належного

функціонування суспільних процесів [1]. Екологічність у психологічному контексті розглядається як дбайливе ставлення до наявних зв'язків між людиною та довкіллям, а також до внутрішнього світу особистості. Вона означає прагнення не порушувати природної гармонії, уникати дій, що можуть завдати шкоди здоров'ю, стосункам чи внутрішньому балансу. У практичній психології особливий акцент робиться на внутрішній екологічності, що полягає в урівноваженості взаємозв'язків між думками, поведінкою, здібностями, цінностями й переконаннями особи [2].

Принципи права становлять основоположні засади, що визначають характер, спрямованість і ключові ознаки правової системи, відбиваючи її сутність і спираючись на ідеї справедливості, рівності, свободи й гуманізму. Вони не встановлюють конкретних прав чи обов'язків, але є обов'язковими орієнтирами для нормотворчості та правозастосування, будучи закріпленими в конституційних, міжнародних чи поточних нормах, а також такими, що випливають із загального змісту законодавства. Їхнє значення виявляється у спрямуванні розвитку правової системи, усуненні прогалин у праві та підвищенні рівня правової культури, а універсальність і стабільність забезпечують цілісність і передбачуваність правового регулювання [3, с. 197-206].

Принципи права класифікують залежно від їхнього змісту, сфери дії, форми нормативного закріплення та впливу на права і свободи людини, виокремлюючи загальні, міжгалузеві, галузеві, інституційні та загальнолюдські (цивілізаційні), що закріплені в міжнародних актах. До загальних належать законність, єдність прав і обов'язків, гарантованість прав і свобод, відповідальність за вину, поєднання стабільності й динамізму; натомість міжгалузеві охоплюють кілька сфер права, галузеві відображають специфіку певної галузі, а інституційні конкретизують загальні засади в межах окремих інститутів. Завдяки такій багаторівневій системі принципів право зберігає гнучкість, здатність адаптуватися до суспільних змін та водночас залишатися спрямованим на цінності справедливості й людської гідності [4, с. 195-201].

В адміністративному праві принципи є фундаментальними засадами, на яких ґрунтується діяльність органів публічного адміністрування. Серед основних визначають принцип верховенства права, законності, справедливості, юридичної визначеності, рівності перед законом і доступу до правосуддя. Їх застосування сприяє формуванню балансу між публічними інтересами та правами особи, забезпечує прозорість і підзвітність органів, а також передбачуваність адміністративних рішень. Верховенство права гарантує пріоритет прав і свобод людини й обмежує дискреційні повноваження адміністрації, тоді як законність вимагає діяти виключно в межах і у спосіб, передбачений законом. Водночас принцип юридичної визначеності створює стабільність правового регулювання, дозволяє прогнозувати наслідки правомірної поведінки та захищає від раптових змін у законодавчому полі [5, с. 50-63].

Принципи належного врядування визначають стандарти сучасного публічного адміністрування, зорієнтованого на захист прав людини, підвищення ефективності державної служби та протидію корупції. До ключових належать відкритість, прозорість, участь, підзвітність, ефективність, інноваційність, а також повага до прав людини й культурної різноманітності. Відкритість і прозорість гарантують громадянам доступ до рішень і діяльності адміністративних органів, що посилює довіру та запобігає зловживанням. Підзвітність передбачає обов'язок посадових осіб відповідати за власні рішення й забезпечує громадський та парламентський контроль. Принцип участі забезпечує залучення громадськості до ухвалення управлінських рішень, а ефективність – результативне використання ресурсів. Інноваційність і сталий розвиток дають

зможу адаптувати публічне адміністрування до сучасних викликів, водночас зберігаючи цінності справедливості й верховенства права [6, с. 89–91].

О. Балобанов і В. Допілка розкрили особливості правового регулювання перевезення небезпечних вантажів у міжнародному та національному вимірах. Наголошується, що нормативна система є складною і базується на численних міжнародних конвенціях та угодах, які мають бути імplementовані у внутрішнє законодавство держав. Центральне місце займають Рекомендації ООН з перевезення небезпечних вантажів (Типові правила), розроблені Комітетом експертів ЕКОСОР ООН, які закладають основу для створення єдиних міжнародних та національних стандартів. Підкреслюється, що зростання частки небезпечних вантажів у світовому обороті зумовлює потребу постійного вдосконалення правових норм і технічних процедур для зниження ризиків. Значну увагу приділено мультимодальності перевезень та уніфікації транспортних правил, зокрема у межах угод ДОПІГ, ВОПІГ, СМГС і міжнародних морських конвенцій. Важливим аспектом визначено обов'язки учасників перевізного процесу, які мають забезпечувати відповідність вантажів та транспорту вимогам безпеки [7].

Ю. Лєгеза проаналізував питання екологічної безпеки перевезень морським транспортом через призму адміністративної відповідальності як одного з ключових механізмів охорони морського простору. Підкреслюється, що нормативно-правовою підставою для притягнення до адміністративної відповідальності за порушення у сфері забруднення моря є положення статей 59-1 та 188-5 КУпАП, що охоплюють як безпосередні екологічні правопорушення, так і порушення порядку управління. Указується, що такі діяння можуть бути пов'язані з корупційними ризиками й тому підпадати під дію глави 15 КУпАП. Важливим аспектом регулювання визнаються міжнародні угоди, зокрема Конвенція ООН із морського права (UNCLOS), а також Конвенція про захист Чорного моря від забруднення 1992 року та європейські директиви. Увага акцентується на низькому місці України в Індексі екологічної ефективності та значних збитках довкілля, спричинених воєнною агресією. Розглядається широкий спектр складів правопорушень, включаючи самовільне захоплення водних об'єктів, викривлення даних у звітності чи недотримання спеціального водокористування. Морський простір трактується як об'єкт адміністративно-правової охорони у взаємозв'язку з річковими та іншими водними ресурсами. Зазначається, що забезпечення екологічної безпеки морських перевезень потребує одночасного дотримання національних і міжнародних норм [8].

С. Семенов та А. Гагарін здійснили ґрунтовний аналіз перевезень небезпечних вантажів залізничним транспортом у контексті наукових досліджень і практичних проблем. Автори наголошують, що транспортування небезпечних матеріалів залізницями має відбуватися з мінімальними ризиками, адже це безпосередньо впливає на безпеку населення, стан довкілля та економічний розвиток. Здійснений огляд літератури показав наявність значної кількості праць, присвячених як класифікації небезпечних матеріалів, так і методам мінімізації ризиків під час їх перевезення. Виокремлено ключові напрямки досліджень: оцінка ризиків, локальна маршрутизація, поєднання розташування об'єктів і транспортування, а також проєктування мереж. Зазначено, що значну увагу вчені приділяють створенню аналітичних моделей та вдосконаленню інфраструктури для підвищення ефективності й безпеки. Окремо підкреслюється важливість управління, контролю та ролі персоналу у процесах перевезення, що визначає рівень стійкості та надійності галузі. Констатується, що сучасні наукові напрацювання спрямовані на вдосконалення технічних і нормативних підходів у сфері залізничних перевезень небезпечних вантажів [9].

Закон України «Про перевезення небезпечних вантажів» визначає правові, організаційні, соціальні й економічні засади діяльності у сфері транспортування небезпечних вантажів усіма видами транспорту та встановлює комплекс вимог до забезпечення їх безпеки й екологічності. Основними завданнями законодавства є формування принципів державної політики, що включають екологічну, радіаційну і пожежну безпеку, охорону здоров'я людей, санітарно-епідемічне благополуччя населення та безпеку руху. Закон установлює обов'язки відправників, перевізників і одержувачів щодо підготовки вантажів, надання достовірної документації, забезпечення фізичного захисту, навчання персоналу та страхування відповідальності за шкоду, заподіяну довкіллю чи людям. Перевезення здійснюється лише за наявності відповідних документів, узгоджених маршрутів і технічно придатних транспортних засобів, що відповідають вимогам безпеки та екології. Особливу роль відіграє сертифікація, що підтверджує відповідність транспортних засобів і процедур установленим стандартам. Закон покладає на компетентні органи контроль і нагляд за дотриманням правил, а також передбачає розроблення державних програм безпеки перевезень. Важливим є положення про ліквідацію наслідків аварій, що здійснюється уповноваженими органами та перевізниками відповідно до планів реагування [10].

Закон України «Про транспорт» визначає, що порядок забезпечення безпеки й екологічності вантажних перевезень ґрунтується на правових, економічних, організаційних і соціальних засадах діяльності транспорту. Нормативні акти, які регулюють умови перевезень, організацію безпеки руху, санітарні й екологічні вимоги, є обов'язковими для всіх власників транспорту та користувачів послуг. Державне управління у сфері транспорту має гарантувати безпечне функціонування транспортної системи, захист прав громадян і охорону довкілля від шкідливого впливу транспорту. Ліцензування видів діяльності запроваджується саме з метою забезпечення безпеки й надійності перевезень, а також створення рівних умов для господарської діяльності. Вимоги до транспортних засобів включають відповідність нормам безпеки, охорони праці та екології, а також наявність сертифіката. Підприємства транспорту зобов'язані забезпечувати безпечні умови перевезень, запобігати аваріям, охороняти навколишнє природне середовище та укладати договори страхування відповідальності за шкоду, заподіяну вантажам чи життю і здоров'ю громадян. Відповідальність за невиконання або неналежне виконання обов'язків визначається спеціальними кодексами і статутами окремих видів транспорту [11].

Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» визначає, що принципи забезпечення безпеки та екологічності базуються на пріоритетності вимог екологічної безпеки та обов'язковості додержання екологічних нормативів і лімітів використання природних ресурсів. Гарантується право людини на екологічно безпечне середовище для життя і здоров'я. Заходи у сфері охорони довкілля мають запобіжний характер, що означає потребу попередження негативних впливів ще до їх виникнення. Важливим є принцип екологізації матеріального виробництва через комплексні рішення та широке впровадження новітніх технологій. Передбачено збереження просторової та видової різноманітності природних об'єктів і комплексів як основу екологічної стабільності. Наголошено на обов'язковості оцінювання впливу на довкілля при здійсненні господарської діяльності. Також закріплюється принцип поєднання стимулювання та відповідальності для забезпечення дотримання екологічних вимог [12].

Наказ Міністерства транспорту України «Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні» визначає комплекс заходів, спря-

мованих на забезпечення безпеки та екологічності вантажних перевезень. У Правилах передбачено вимоги до упакування, маркування, визначення маси, навантаження й розвантаження вантажів, що гарантують їх збереження та мінімізують ризики негативного впливу на довкілля. Особливу увагу приділено придатності рухомого складу для перевезення, його відповідності санітарним нормам та технічному стану. Упакування вантажів має враховувати їхні властивості, кліматичні умови та вимоги безпеки, що унеможливує пошкодження й забруднення. Маркування передбачає чіткі написи та умовні позначки, які сприяють належному поводженню з вантажем і дотриманню правил безпеки. Вантаження і розвантаження виконуються з дотриманням вимог щодо механізації процесів, рівномірного розподілу маси та належного закріплення вантажу відповідно до стандартів. Контроль за кріпленням і правильністю розміщення вантажу здійснює водій, який також зобов'язаний повідомляти про виявлені недоліки [13].

Закон України «Про автомобільний транспорт» визначає порядок забезпечення безпеки та екологічності вантажних перевезень через встановлення вимог до перевізників, водіїв і транспортних засобів, які мають відповідати правилам безпеки та екологічної безпеки. Законодавство у сфері автомобільного транспорту передбачає створення умов для якісного й безпечного функціонування перевезень, зокрема вантажних, із захистом прав споживачів транспортних послуг. Державне регулювання та контроль спрямовані на раціональне використання енергетичних і матеріальних ресурсів, охорону довкілля від шкідливого впливу транспорту, а також на розвиток науково-технічних досліджень у цій сфері. Основним завданням є формування балансу інтересів держави, органів місцевого самоврядування, перевізників і користувачів транспортних послуг із дотриманням екологічних стандартів. Держава здійснює контроль за виконанням вимог через ліцензування та сертифікацію, що сприяє безпечній організації вантажних перевезень. Важливим є забезпечення нормативно-правового регулювання та визначення пріоритетних напрямків розвитку автомобільного транспорту з урахуванням безпеки й екологічності [14].

Нами було виявлено в судовій практиці приклад порушення принципів забезпечення безпеки та екологічності. Так, у рішенні Черкаського окружного адміністративного суду від 18 квітня 2024 у справі № 580/1502/24 встановлено, що ТОВ «Карбон-Плюс» здійснювало перевезення небезпечного вантажу (дизельного пального) без дійсного протоколу перевірки технічного стану транспортного засобу та свідоцтва про допущення його до перевезення небезпечних вантажів. Суд підтвердив, що документи, подані під час перевірки, втратили чинність, а отже вимоги законодавства у сфері безпеки транспорту та охорони довкілля не були дотримані. Такі дії суперечать принципу безпеки перевезень, адже відсутність актуального технічного контролю підвищує ризики аварій та шкоди для життя і здоров'я людей. Водночас порушено й екологічний принцип, оскільки недотримання спеціальних вимог до транспортування небезпечних вантажів може спричинити шкоду довкіл्लю у випадку витoku чи аварії. Суд визнав законним застосування адміністративно-господарського штрафу в розмірі 17 000 грн, оскільки перевізник не забезпечив належного дотримання правил. Справа засвідчує, що недбале ставлення до обов'язкових документів і процедур безпосередньо підриває гарантії безпеки та екологічності перевезень. Відмова в задоволенні позову підтвердила пріоритетність захисту публічних інтересів у сфері транспортної безпеки над господарськими інтересами перевізника [15].

Висновки. Безпека як базова категорія права та суспільних відносин визначається як стан відсутності загроз для людини, об'єктів та довкілля. У сфері транспортних

перевезень цей принцип набуває особливої ваги, адже йдеться про мінімізацію ризиків аварій та захист життя і здоров'я людей. Законодавство встановлює вимоги щодо технічного стану транспортних засобів, їхнього маркування та відповідності міжнародним стандартам. Недотримання цих положень підвищує ймовірність негативних наслідків, які можуть торкнутися не лише безпеки дорожнього руху, а й екологічної стабільності. Принцип безпеки перевезень виявляється в нормативних, технічних і організаційних механізмах. Він охоплює як вимоги до суб'єктів господарювання, так і до державних органів, що здійснюють контроль. Його реалізація є передумовою захисту публічних інтересів у сфері транспорту.

Принцип екологічності перевезень спрямований на запобігання шкоді довкіл्लю під час транспортування вантажів. У правовій площині він відображається через норми про екологічні стандарти, обов'язковість оцінювання впливу на навколишнє середовище та збереження природної рівноваги. Важливим аспектом є належне пакування, маркування й умови перевезення, що унеможливають витік небезпечних речовин. Порушення цього принципу несе ризик забруднення ґрунтів, водних ресурсів і повітря, що ставить під загрозу здоров'я населення та біорізноманіття. Відтак екологічність стає не лише технічною вимогою, а й гарантією сталого розвитку. Правильне застосування цього принципу дозволяє поєднувати економічну діяльність зі збереженням природних цінностей. Це також створює підґрунтя для довіри суспільства до транспортної системи.

Принцип законності в адміністративному праві безпосередньо стосується організації перевезень, адже зобов'язує перевізників діяти виключно в межах установлених правил. Будь-яке відхилення від норм, наприклад, у використанні транспортного засобу без чинного протоколу технічного стану, розцінюється як порушення. Це знижує рівень довіри до системи державного контролю та створює передумови для виникнення небезпечних ситуацій. Законність забезпечує передбачуваність у сфері господарської діяльності та гарантує дотримання встановлених вимог усіма учасниками процесу. Вона також захищає суспільство від свавілля та недбалості у сфері транспорту. Завдяки цьому формується правопорядок, що є основою стабільності транспортної системи. Порушення законності у сфері перевезень неминуче веде до підриву як безпеки, так і екологічності.

Принцип юридичної визначеності передбачає, що учасники перевезень мають розуміти вимоги законодавства і прогнозувати наслідки своєї діяльності. У сфері транспорту це означає обов'язкову наявність документів, які підтверджують придатність транспортних засобів і компетентність водіїв. Якщо документи втратили чинність, перевізник втрачає право на здійснення операцій, що прямо передбачено нормами права. Невизначеність або ігнорування цього принципу створюють загрози для життя, довкілля та економіки. Водночас його дотримання гарантує стабільність і передбачуваність правового поля. Це дозволяє як перевізникам, так і органам контролю діяти в чітко визначених межах. Відтак юридична визначеність є ключовим інструментом забезпечення відповідальності та дисципліни у сфері перевезень.

Приклад судової практики демонструє, що недотримання вимог безпеки й екологічності має реальні наслідки. Використання транспортного засобу без чинних документів підтверджує порушення одразу кількох принципів: безпеки, екологічності, законності та юридичної визначеності. Такі дії створюють ризик аварій та шкоди довкіл्लю, що підтверджує важливість суворого дотримання нормативних приписів. Застосування адміністративно-господарського штрафу свідчить про пріоритетність захисту публічного інтересу. Це також підкреслює, що відповідальність перевізника не може бути перекладена на інші суб'єкти. Контр-

ольні заходи у сфері транспорту є необхідним інструментом реалізації державної політики безпеки. Судове рішення демонструє дієвість правових механізмів у цій сфері.

Отже, принципи безпеки та екологічності вантажних перевезень становлять цілісну систему, що охоплює вимоги законності, юридичної визначеності та належного врядування. Їх реалізація спрямована на збереження життя і здоров'я людей, охорону довкілля та забезпечення стабільності транспортної галузі. Судова практика підтвер-

джує, що їхнє порушення має наслідком не лише адміністративну відповідальність, а й підриє довіри до системи публічного адміністрування. Виконання цих принципів гарантує поєднання економічної вигоди з публічним інтересом. Вони є інструментом досягнення балансу між розвитком транспорту та охороною навколишнього середовища. Безпека й екологічність є ключовими орієнтирами сучасної транспортної політики. Їхня обов'язковість забезпечує передумови для сталого розвитку держави й суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безпека. Словник української мови. *Slovnkyk.ua*. URL: <https://slovnkyk.ua/index.php?sword=безпека>
2. Екологічність. ПСИХОЛОГІС. Енциклопедія практичної психології. URL: <https://psychologis.com.ua/ekologichnost.htm>
3. Загальна теорія держави і права: підручник М.В. Цвік, О.В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПРН України О.В. Петришина. Харків: Право, 2009. 584 с.
4. Теорія держави і права : підручник / за ред. О.В. Зайчука, Н.М. Оніщенка. Київ: Юрінком Інтер, 2012. 356 с.
5. Адміністративне право та адміністративний процес. Повний курс : підручник / В. Галуцько, П. Діхтієвський, А. Берлач та ін. ; за заг. ред. В. Галуцько, В. Феліка. Вид. 5-те. Одеса: Видавництво «Юридика», 2025. 700 с.
6. Адміністративне право України (загальна частина) : навч. посіб. / Остапенко О. І. Ковалів М. В., Єсімов С. С. та ін. ; Львів : СПО-ЛОМ, 2021. 616 с.
7. Балобанов О.О., Допілка В.О. Особливості правового регулювання перевезення небезпечних вантажів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. 2024. Вип. 85, ч. 4. С. 203–208.
8. Легеза Ю. Екологічна безпека перевезень морським транспортом: питання адміністративної відповідальності. *Law. State. Technology*. 2023. Вип. 3. С. 39–43.
9. Семенов С.О., Гагаріна А.О. Аналіз перевезень небезпечних вантажів залізничним транспортом. *Вісник ХНТУ*. 2023. № 4(87). С. 159–163.
10. Про перевезення небезпечних вантажів : Закон України від 06 квітня 2000 № 1644-III. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1644-14>
11. Про транспорт : Закон України від 10 листопада 1994 № 232/94-ВР. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/232/94-%D0%B2%D1%80>
12. Про охорону навколишнього природного середовища : Закон України від 25 червня 1991 № 1264-XII. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1264-12>
13. Про затвердження Правил перевезень вантажів автомобільним транспортом в Україні : наказ; Мінтранс України від 14 жовтня 1997 № 363. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/z0128-98>
14. Про автомобільний транспорт : Закон України від 05 квітня 2001 № 2344-III. База даних «Законодавство України». Верховна Рада України. 2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/2344-14>
15. Єдиний державний реєстр судових рішень. Рішення Черкаського окружного адміністративного суду від 18 квітня 2024 року у справі № 580/1502/24. 2024. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/118461309>